

Vlaams
Parlement

ingediend op **571** (2015-2016) – Nr. 1
10 november 2015 (2015-2016)

Voorstel van resolutie

van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

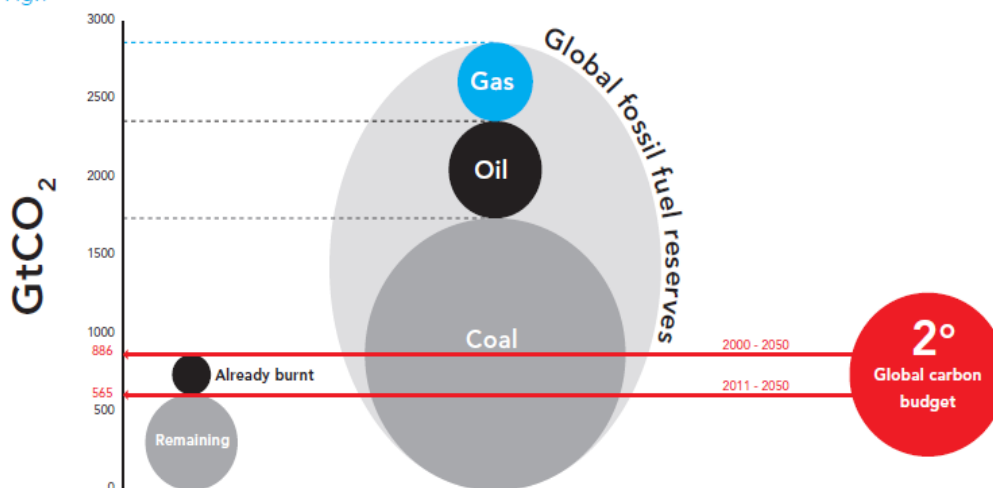
betreffende het afzien van investeringen
in fossiele brandstoffen door de Vlaamse overheid

TOELICHTING

Als we willen vermijden dat ons klimaat totaal ontspoord, moeten we vasthouden aan een maximale opwarming van 2°C. Dat is de belangrijkste aanbeveling van de klimaatrapporten van het Integrated Pollution Prevention and Control (IPCC). In 2012 bracht het Carbon Tracker Initiative een rapport uit waarin berekend werd hoeveel CO₂ er dan nog wereldwijd mag worden uitgestoten.¹ Volgens dat rapport mogen we tussen 2000 en 2050 niet meer dan 886 gigaton CO₂ uitstoten. Maar het CO₂-emissiepotentieel van alle op dit ogenblik bekende reserves aan fossiele brandstoffen (steenkool, olie en gas, in handen van privémaatschappijen en staten) bedraagt volgens het rapport maar liefst 2795 gigaton CO₂. Dat is zo goed als het vijfvoudige. Om voor 80% zeker te zijn dat de 2°C-grens gerespecteerd wordt, moet 80% van de fossiele reserves in de grond blijven.

Comparison of the global 2°C carbon budget with fossil fuel reserves CO₂ emissions potential

Fig.1

Die analyse werd in grote lijnen bevestigd door Christophe McGlade en Paul Ekins in een artikel in 'Nature'²: zij gaan op basis van het laatste IPCC-rapport uit van een resterend wereldwijd CO₂-emissiebudget van 1100 gigaton CO₂ en van een hoeveelheid CO₂, vervat in de resterende voorraden aan fossiele brandstoffen, die minstens drie keer zo groot is.

Wereldwijde beweging tegen nieuwe investeringen in fossiele brandstoffen

Aangespoord door die onluisterende vaststelling kwam er op de faculteiten van heel wat Amerikaanse universiteiten een nieuwe, activistische beweging op gang die oproept om zoveel mogelijk kapitaal terug te trekken uit de fossiele brandstoffen. De klimaatbeweging '350.org' nam daarin het voortouw.

¹ Carbon Tracker Initiative, 'Unburnable Carbon', maart 2012 – Carbon Tracker is een team van onafhankelijke financiële specialisten, energie specialisten en juridische specialisten die begaan zijn met de klimaatverandering. Ze kregen van de Britse krant The Guardian twee jaar achtereenvolgens de 'Guardian Sustainable business Award for Innovation in Communicating Sustainability' (mei 2014 en mei 2015). De berekeningen van de CO₂-budgetten werden gedaan door het vermaarde Duitse Potsdam Instituut.

² Christophe McGlade en Paul Ekins, 'The geographical distribution of fossil fuels unused when limiting global warming to 2°C' in Nature 517 van 8 januari 2015.

Intussen is daaruit een wereldwijde 'divestment movement' (desinvesteringsbeweging of divesteringsbeweging) ontstaan, die het actiefst is in Noord-Amerika, Europa en Australië. Ook de respons neemt overhand toe: fondsen, sociale verenigingen, kerken enzovoort trekken hun geld terug uit de sector van de fossiele brandstoffen. Vorig jaar kondigde ook de filantropische stichting van de familie Rockefeller aan dat ze hun investeringen in fossiele brandstoffen schrappen.

14 februari werd uitgeroepen tot Global Divestment Day. Die wereldwijde divestmentbeweging krijgt meer en meer de wind in de zeilen. In totaal werd al meer dan 50 miljard dollar aan investeringsgeled teruggetrokken uit de sector van de fossiele brandstoffen. Ook paus Franciscus pleitte in zijn encycliek 'Laudato Si' voor een snelle substitutie van fossiele brandstoffen³, wat de divesteringsbeweging in de Amerikaanse kerkgemeenschappen extra vleugels gaf.

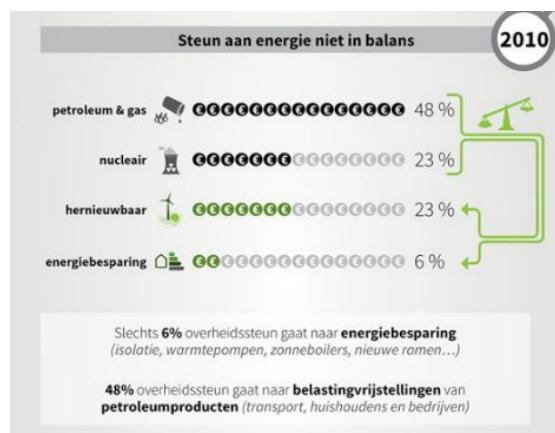
In Nederland riep de organisatie Fossielvrij NL samen met de milieubeweging het grootste pensioenfonds in Nederland (ABP) op om hun geld terug te trekken uit bedrijven zoals Shell, Exxon Mobil en Chevron. De organisatie bracht een actiegidis uit. "Divesteer uit olie, kolen en gas en word fossielvrij", is haar oproep. Daarnaast voert Fossielvrij NL actie om te komen tot 'fossielvrije gemeenten'. Om die titel te mogen voeren, moeten gemeenten beloven dat ze zelf niet investeren in de fossiele industrie, dat ze niet samenwerken met banken die in de fossiele energie zitten, en dat ze de dialoog aangaan met pensioenfondsen met de vraag om hetzelfde te doen.

De bedoeling is vervolgens dat de middelen die níét meer geïnvesteerd worden in fossiele brandstoffen, geïnvesteerd worden in duurzame alternatieven, zoals energiebesparing of hernieuwbare energie.

Geen subsidies meer voor fossiele brandstoffen

Niet alleen milieubewegingen, maar ook internationale organisaties zoals de Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking (OESO) en het Internationaal Energie Agentschap (IEA) stellen al enige tijd de miljardenstroom aan overheidssubsidies voor fossiele brandstoffen in vraag.

Een studie van 3E in opdracht van het World Wildlife Fund (WWF) en Eneco⁴ toont aan dat in België vandaag nog altijd 48% van de energiesubsidies naar fossiele brandstoffen gaat (onder meer via accijnsvrijstellingen voor de industrie, voor vliegtuigbrandstoffen en via het stookoliefonds). Slechts 23% van de energiesteun gaat naar hernieuwbare energie en amper 6% naar energiebesparing.

³ "165. We know that technology based on the use of highly polluting fossil fuels – especially coal, but also oil and, to a lesser degree, gas – needs to be progressively replaced without delay."

⁴ http://www.wwf.be/nl/wat-doet-wwf/in-nieuws/lobbywerk/conventionele-brandstoffen-nog-steeds-sterk-bevoordeeld-ten-opzichte-hernieuwbare-energie/53_1169.

Dat terwijl er een wetenschappelijke consensus bestaat dat vooral middelen die gaan naar energiebesparing, en in tweede orde hernieuwbare energie een enorm terugverdieneffect hebben, niet enkel klimatologisch, maar ook economisch.

Ten slotte, in mei 2014 deed de internationale milieubeweging een oproep aan alle OESO-landen om voortaan strengere criteria te hanteren voor de waarborgen die hun Export Krediet Agentschappen (ECA's) geven. Alle steun voor 'high carbon projects' moest volgens hen gestopt worden. Daarbij dacht men in de eerste plaats aan kolencentrales of koolmijnen, maar het kan ook gaan om het winnen van andere niet-conventionele brandstoffen. Daarmee wilde men de OESO ook aanzetten om de eigen milieucriteria voor exportkredieten nog scherper te stellen.

Vlaams klimaatbeleid en buitenlandse projecten in het kader van de flexibele mechanismen

Vlaanderen zet een deel van zijn middelen voor klimaatbeleid in voor de aankoop van emissiekredieten in het kader van de flexibele mechanismen. 22% van de middelen voor de aankoop in het kader van die flexibele mechanismen wordt geïnvesteerd in zestien buitenlandse vervuilende fossiele brandstofprojecten. Bij deze zestien projecten zitten een oliemaatschappij in Rusland, aardgasindustrie in China, gasdistributie in Georgië en de steenkoolindustrie in Oekraïne.

Formeel zijn die projecten in orde en kregen ze ook het fiat van erkende internationale organisaties. Zij dragen zogenaamd bij tot een vermindering van de CO₂-uitstoot omdat ze de winning van olie of gas een klein stukje milieuvriendelijker maken.

Maar in feite gaat het om een pleister op een houten been. Die economische activiteiten blijven ook in hun gesaneerde vorm nog steeds een ernstige bedreiging voor mens en planeet. Men kan er niet omheen dat dergelijke investeringen een steun inhouden voor het gebruik van fossiele brandstoffen, de hoofdverantwoordelijke voor de toenemende uitstoot van broeikasgassen en voor de klimaatverandering.

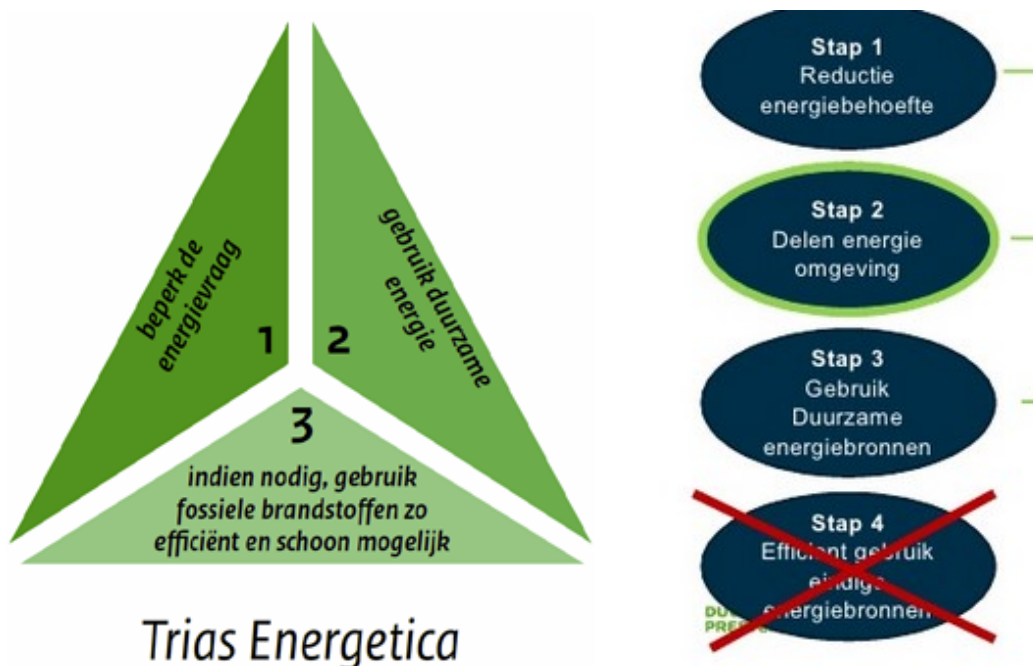
Het Stockholm Environment Institute bracht een analyse⁵ uit van projecten in het kader van Joint Implementation (JI). En juist voor dat soort projecten, als het gaat over steenkoolrecyclage, over de energie-efficiëntie in elektriciteitscentrales en gasleidingen, over het affakkelen van gas bij olieontginning, als het gaat over de distributie van energie en van gas, scoort men bijzonder laag qua milieu-integriteit. De kritiek die wordt gegeven, is dat de investering eigenlijk perfect kan gebeuren zonder dat – in dit geval – Vlaanderen dat ondersteunt. Die bedrijven hebben ons geld eigenlijk niet nodig.

We beseffen dat we daarmee een stap verder zetten dan de klassieke toepassing van de 'trias energetica'⁶. Door de veel te trage verduurzaming van ons energiegebruik is de pragmatische doelstelling van het zo efficiënt mogelijk gebruiken van fossiele brandstoffen niet langer te verzoenen met de noodzaak om het verbruik van fossiele brandstoffen radicaal af te bouwen.

⁵ <http://www.sei-international.org/-news-archive/3196-joint-implementation-has-undermined-global-climate-ambition-study-finds>.

⁶ Een driestappenstrategie om een energiezuinig ontwerp te maken. Deze strategie werd in 1979 ontwikkeld door de studiegroep StadsOntwerp en Milieu aan de TU Delft onder leiding van Kees Duijvestein.

In Nederland ontwikkelde het ecoconsultbedrijf HEVO samen met het netwerk 'cradle2cradle' dan ook een aangepaste trias energetica:

In elk geval is het billijk dat het parlement erop aandringt dat de Vlaamse Regering belastinggeld in de eerste plaats gebruikt voor klimaatinvesteringen in Vlaanderen, zoals de isolatie van woningen, lokale hernieuwbare energie of beter openbaar vervoer. Als ze dan toch geld geeft voor projecten in het buitenland, mag het niet gaan om projecten die het oude energiemodel in stand houden en zo de doorbraak van een duurzamer energiemodel tegenhouden of vertragen.

Naar een ethische code en een duurzaamheidscode voor het beleggen van Vlaamse overheidsgelden

De financiële middelen van de Vlaamse overheid worden beheerd door twee kassen: de kas van de entiteiten die tot de rechtspersoon van de Vlaamse Gemeenschap behoren (departementen, intern verzelfstandigde agentschappen (IVA's) zonder rechtspersoonlijkheid) en de kas van het Centraal Financieringsorgaan (CFO), waartoe alle IVA's met rechtspersoonlijkheid en extern verzelfstandigde agentschappen (EVA's) van publiekrechtelijke vorm aangesloten zijn.

Daarnaast is er een reeks private EVA's en instellingen die buiten het CFO vallen, zoals onder meer het Grindfonds, de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM), Gigarant, de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV), de Vlaamse Participatiemaatschappij (VPM), de Limburgse Reconversiematschappij (LRM), het Vlaams Energiebedrijf, de Vlaamse Milieuholding (VMH) en het Vlaams Parlement. En er is het GO! (Raad en scholengroepen).

Ten slotte zijn er de fondsen die rechtstreeks onder het Departement Financiën en Begroting vallen: het FFEU (Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige Investeringsuitgaven), het VFLD (Vlaams Fonds voor de Lastendelging), het Vlaams Toekomstfonds en het Egalisatiefonds voor de Responsabiliseringsbijdrage van de Vlaamse Gemeenschap – Vlaams Pensioenfonds vzw. Al die instellingen en fondsen zetten in dat kader gelden uit bij financiële instellingen op korte termijn of beleggen bij financiële instellingen gelden op lange termijn.

In antwoord op een vraag om uitleg van Hermes Sanctorum-Vandevoorde aan Vlaams minister Annemie Turtelboom in de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn van 4 maart 2015 (*Hand. VI.Parl. 2014-15, C 151, p. 6-12*) en op de aanvullende schriftelijke vraag nr. 211 van 6 maart 2015, bleek dat er op 31 december 2014 geen korte- of langetermijnbeleggingen waren in de fossiele brandstoffenindustrie voor de rechtspersoon Vlaamse Gemeenschap, het CFO, het FFEU, het VFLD en het Vlaams Toekomstfonds. Enkel het Vlaams Pensioenfonds had op 31 december 2014 een beperkt aandeel beleggingen in de fossiele brandstoffenindustrie in zijn portefeuille. Maar aangezien het Vlaams Pensioenfonds wordt opgeheven, zouden de beleggingen op termijn ook verdwijnen. Dat is op zich goed nieuws. Het kan dan ook geen probleem zijn voor de Vlaamse Regering om in de toekomst dit soort investeringen definitief uit te sluiten.

Op basis van het overzicht dat de minister verstrekke van de financiële instellingen waar de Vlaamse overheid mee werkt en van de ethische en/of duurzaamheids-criteria die deze financiële instellingen hanteren, kunnen parlement en regering nu bakens uitzetten voor de toekomst. Concreet is ons voorstel dat dan ook het niet investeren in fossiele brandstoffen als nieuw duurzaamheidscriterium wordt toegevoegd.

Voor bepaalde fondsen werden in het verleden al criteria bepaald. Zo bijvoorbeeld door een resolutie van 2006 van Ludo Sannen, Sven Gatz, Koen Van den Heuvel en Jan Peumans betreffende een duurzame beleggingsstrategie voor de middelen van het Vlaams Toekomstfonds (*Parl.St. VI.Parl. 2006-07, nr. 1030/4*). Zonder dat daarbij evenwel in detail bepaald werd wat onder duurzame investeringen moet worden verstaan. Helaas is achteraf gebleken dat die resolutie genegeerd werd. Met de middelen van het Vlaams Toekomstfonds werden eerst Luxemburgse sicav's (beleggingsfondsen met veranderlijk kapitaal) aangekocht en vervolgens aandelen van Dexia in de operatie om Dexia te redden. Die aandelen verloren nadien sterk aan waarde. Vandaar ons voorstel om een en ander op regelmatige basis door het Vlaams Parlement te laten opvolgen.

Principiële argumenten

Niet investeren tegen de eigen beleidsdoelen in

Principieel gezien valt het moeilijk te rijmen om enerzijds te pleiten voor het beperken van de klimaatopwarming tot 2°C en de bijbehorende uitfasering van fossiele brandstoffen, maar anderzijds wel te blijven investeren in bedrijven die geld verdienen aan fossiele brandstoffen (en daarmee bijdragen aan de opwarming van de aarde). Investeren uit die bedrijven terugtrekken stuurt een duidelijk signaal: "Wij weigeren nog te investeren in de hoofdoorzaak van klimaatopwarming."

Investeringsbeleid laten stroken met het maatschappelijk belang

Ten tweede gaat het om integriteit. De Vlaamse overheid streeft het gemeenschappelijk belang na en moet daar in haar financieel beleid coherent mee zijn. Blijven investeren in klimaatopwarming strookt niet met het maatschappelijk belang.

Desinvesteren is een krachtig signaal

Een laatste principieel argument is de symbolische kracht die uitgaat van het desinvesteren. Door te desinvesteren scherpen we het bewustzijn aan omtrent de dringende noodzaak van slagkrachtige maatregelen in de strijd tegen klimaatopwarming en de ernst van de situatie, net zoals de succesrijke divesteringscampagne tegen apartheid dat deed in de voorbije eeuw.

Vlaanderen kan een historische positie innemen in de strijd tegen klimaatopwarming

Vlaanderen kan zich zo ook op de kaart zetten als eerste regio van de wereld die die beslissing nam. Hierdoor krijgt het thema extra aandacht, wat in de aanloop naar de klimaatop in Parijs enkel toe te juichen is. Hoe meer aandacht het onderwerp krijgt en hoe scherper de ernst van de situatie tot ieders bewustzijn doordringt, hoe groter de kans wordt dat de klimaatop een resultaat oplevert dat een opwarming van minder dan 2°C garandeert.

Economische argumenten*De stijgende concurrentie van groene energie*

We zien wereldwijd ook dat de hernieuwbare energiebronnen steeds goedkoper worden en dat steenkool, olie en gas daardoor een stuk minder aantrekkelijk worden als brandstof. De Chinese economie bereikte ergens in 2013 al haar piek in het steenkoolverbruik. In 2014 daalde het Chinese verbruik met 2,9%. In een artikel van Bloomberg van 14 april 2015 werd ook al opgemerkt dat wind- en zonne-energie nu al op veel plaatsen goedkoper is dan energie uit fossiele brandstoffen. Het artikel spreekt dan ook over 'het begin van het einde' voor het fossiele tijdperk. Volgens Deutsche Bank is zonne-energie concurrentieel met niet-hernieuwbare energie in 50% van de wereldmarkt en zal dat percentage tegen 2017 stijgen tot 80%.

Geen opbrengstverlies

Bovendien hoeft desinvesteren uit fossiele brandstoffen geen impact te hebben op de opbrengsten van verschillende investeringsfondsen. Uit een studie van MSCI bleek het uitsluiten van 247 bedrijven met fossiele brandstofreserves uit de MSCI-index (MSCI ACWI IMI= MSCI's All Country World Index – Investable Market Index) nauwelijks impact te hebben op de resultaten. De index zonder de 247 bedrijven met fossiele brandstofreserves weerspiegelde bijna volledig de versie mét die bedrijven. Over een periode van 5 jaar scoorde de versie zonder fossiele brandstoffen zelfs 1,2% beter dan de versie met die bedrijven.

Minder risico

De energiesector is sinds 2005 een van de riskantste sectoren om in te investeren. De gemakkelijkste bronnen van fossiele brandstoffen raken ook stilaan uitgeput, wat de toekomstige ontginning steeds risicovoller maakt. Binnen de fossiele brandstoffen zien we bovendien dat steenkool, de meest milieuschadende fossiele brandstof, tot de riskantere investeringen behoort. Hieronder sommen we enkele van de voornaamste risico's op.

Publiek verzet. Of het nu gaat om gaswinning in Groningen, schaliegas in Engeland en de VS of teerzandolie in Alberta: het is duidelijk dat lokale gemeenschappen zich steeds sterker verzetten tegen onconventionele bronnen van fossiele brandstoffen. Lokale gemeenschappen aanvaarden niet langer de risico's die ze moeten dragen vanwege ontginning in hun buurt, en in het algemeen zorgt het groeiende klimaatbewustzijn ook voor een steeds sterker wordend verzet tegen de ontginning van fossiele brandstoffen. Dit groeiende verzet zorgt voor vertragingen en extra kosten voor de fossiele brandstofbedrijven.

De ontginning zelf wordt steeds riskanter. Dieper in de zee, of zelfs in het noordpoolgebied. De ramp met de BP Deepwater Horizon heeft al aangetoond dat fossiele brandstofbedrijven nauwelijks zijn voorbereid op ongelukken. Ook voor ontginning van noordpoololie in de woelige zee weet eigenlijk niemand wat te doen als het mis gaat. De fossiele brandstofbedrijven stellen zich hiermee bloot aan een

puur zakelijk risico door het verlies aan reserves en reparatie van hun installaties, maar ook juridisch als ze moeten instaan voor het opruimen van de milieuschade en het betalen van schadevergoedingen. BP zal voor de ramp met de Deepwater Horizon 12,6 miljard dollar moeten betalen. Daarnaast is de maatschappij ook 4,2 miljoen vaten olie kwijt uit haar reserves.

De ontginning wordt steeds duurder. De capex (capital expenditures) die nodig is om fossiele brandstoffen op de markt te blijven brengen, is de laatste jaren steeds groter geworden, terwijl de totale productie nauwelijks gestegen is. Door die hogere capex worden fossiele brandstoffen steeds duurder. Teerzandolie is bijvoorbeeld niet rendabel bij een olieprijs van minder dan \$100 per vat. Gezien de steeds verder dalende prijs van hernieuwbare energie (cf. supra) is het dus maar de vraag of die projecten ooit nog rendabel zullen zijn, zelfs onafhankelijk van politieke ontwikkelingen. Als we bovenop deze hoge capex nog eens rekening houden met de kans dat er een 'carbon tax' wordt ingevoerd (cf. infra), dan kunnen we al met zekerheid een kruis maken over de meeste niet-conventionele fossiele brandstoffen.

Geopolitieke instabiliteit. Veel van de resterende fossiele brandstofreserves zitten in landen die politiek minder stabiel zijn. Het risico op hernationalisatie van private investeringen of het verbreken van contractuele verplichtingen zal dus ook steeds groter worden.

Verstrengende klimaatregelgeving. Een van de voornaamste initiatieven waar vaak over wordt gesproken in het kader van klimaatonderhandelingen, is de zogenaamde 'carbon tax': een belasting op brandstoffen die CO₂ uitstoten. Als die regelgeving wordt ingevoerd, zal dat een belangrijk effect hebben op de markt. De consumentenprijs van fossiele brandstoffen zal daardoor ongetwijfeld toenemen, waardoor de rendabiliteit van verschillende projecten op de helling komt te staan. De hogere prijs zal immers onvermijdelijk een lagere vraag tot gevolg hebben, waardoor een aantal duurdere projecten niet langer commercieel rendabel zijn.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° in het kader van haar klimaatbeleid en de inzet van flexibele mechanismen:
 - a) geen projectactiviteiten (op basis van Joint Implementation (JI) of van het Clean Development Mechanism (CDM)) te aanvaarden die direct of indirect steun bieden aan fossiele brandstoffen;
 - b) in die zin de criteria aan te passen die opgenomen zijn in het besluit van de Vlaamse Regering van 4 februari 2005 inzake de verhandelbare emissierechten voor broeikasgassen;
 - c) investeringen in het kader van het klimaatbeleid in de plaats daarvan te richten op vormen van energiebesparing en hernieuwbare energie, in de eerste plaats in eigen land, en slechts aanvullend in het buitenland, en daarbij altijd de logica van de 'trias energetica' te volgen;
 - 2° voor de instellingen van de Vlaamse overheid en alle organisaties waarin de Vlaamse overheid participeert, op het gebied van samenwerking ethische criteria en duurzaamheidscriteria vast te leggen, zodat nooit samengewerkt wordt met financiële instellingen die eigen middelen investeren in onethische projecten (zoals wapenhandel) of milieuschadelijke projecten, waaronder investeringen in de fossiele brandstoffenindustrie;
 - 3° als Vlaamse overheid alle eigen milieuschadelijke subsidies (en belastingen) versneld af te bouwen en erop toe te zien dat dat ook gebeurt bij alle instellingen, organisaties en andere overheden waarbij de Vlaamse overheid optreedt als aandeelhouder of voogdijoverheid;
 - 4° jaarlijks de ecologische impact van het Vlaamse investeringsbeleid te laten doorlichten en
 - a) de bevindingen van die doorlichting tijdig en in alle transparantie voor te leggen aan het parlement. Daarbij kan de onderzoekende instantie gebruikmaken van reeds bestaande databases en onderzoeksresultaten;
 - b) erop toe te zien dat dat rapport een exhaustieve lijst bevat met bedrijven en projecten die – volgens instanties met expertise ter zake – opgegeven worden als zeer schadelijk voor mens, milieu en/of klimaat, of minstens een transparante en bruikbare methodiek om potentieel nieuwe investeringen aan die elementen af te toetsen;
 - c) op basis van dat jaarlijkse rapport het investeringsbeleid van onze overheid actief en tijdig bij te sturen om de ecologische impact ervan op korte termijn ecologisch neutraal te maken, en op middellange termijn uitgesproken positief;
 - 5° er bij de Federale Regering en bij de Europese Commissie op aan te dringen om:
 - a) alle bestaande milieuschadende subsidies (die momenteel in hoofdzaak gaan naar fossiele brandstoffen) versneld af te bouwen;
 - b) strikte duurzaamheidscriteria te hanteren voor de waarborgen die gegeven worden aan Export Krediet Agentschappen, waarbij ook investeringen in de fossiele brandstoffen of andere sterk milieuschadende activiteiten als niet-duurzaam beschouwd worden.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE